

МИСИЯ

ЕНЕРГИЕН ПРЕХОД

Препоръки за успешен
преход към чиста енергия
и проспериращо общество

КОАЛИЦИЯ "ЗА ЗЕЛЕН РЕСТАРТ"
МАРТ 2023 ГОДИНА

2023, Доклад "Мисия Енергиен преход: Препоръки за успешен преход към чиста енергия и проспериращо общество"

Издание на MOVE.BG в партньорство с WWF България, "Грийнпийс" – България и "Институт Кръгова Икономика (ИКИ)".

ЕКИП ПО ИЗГОТВЯНЕТО НА ДОКЛАДА

- **Саша Безуханова**, основател на MOVE.BG, член на Инвестиционния комитет на Европейския съвет за иновации (EIC)
- **Марин Маринов**, координатор на Коалиция "За зелен рестарт", експерт в MOVE.BG, редактор на препоръките и на въведенията по теми
- **Апостол Дянков**, ръководител програма "Климат и енергия", WWF България
- **Балин Балинов**, координатор кампания "Енергийни решения", "Грийнпийс" - България
- **Светослав Стойков**, съосновател на ИКИ, експерт кръгова икономика
- **Георги Стефанов**, експерт по климат и енергия
- **Теодора Пенева**, старши експерт „Климат и енергия“, WWF България, съавтор на въведението по тема енергийна бедност
- **Кристиян Димитров**, експерт, "Грийнпийс" – България
- **Ремина Алексиева**, експерт, съавтор на въведението по тема енергийни общности
- **Kaboom.bg**, дизайн

Екипът на Коалиция "За зелен рестарт" изказва благодарност на всички 50 български експерти, които участваха в генерирането на идеи за подпомагане на енергийния преход на България.

За контакти с Коалиция "За зелен рестарт"
MOVE.BG - инициатор и координатор на Коалицията
Ул. „Сердика“ 20
София 1000
България
E-mail: contact@move.bg

© Фондация "Може.БГ"

LAUNCH

Саша Безуханова

Инициатор на коалиция „За зелен рестарт“

Съдържание

- 5** **Енергиен преход – Мисия Възможна?**
- 8** Решения: **Комуникация за успешен енергиен преход**
- 19** Решения: **Справедлив преход за въглищните региони**
- 27** Решения: **Енергийна бедност и енергийна ефективност**
- 35** Решения: **Енергийни общности**
- 42** Решения: **Устойчиво използване на биомаса**
- 48** За Коалиция **“За зелен рестарт”**

Енергиен преход - Мисия Възможна?

Енергията в България може да бъде по-евтина, по-достъпна и по-чиста.

Гражданите могат да бъдат не само потребители, но и производители на енергия.

Енергийната бедност може да се превърне в статистика от миналото.

Въздухът, който дишаме, и природата, която опазва живота на Земята, могат да бъдат по-чисти и съхранени.

Въглищните региони могат да имат нова и модерна формула за развитие, която осигурява по-сигурни, по-екосъобразни и по-добре платени работни места.

Институциите могат да говорят разбираемо за енергийния преход и да обясняват на гражданите и бизнеса как да участват в него.

Това е Мисия Енергиен преход.

Защо е необходима?

Производството на енергия е най-големият източник на парникови газове. Науката отдавна е доказала сериозното замърсяване на въздуха и на природата, което причиняват настоящите форми на производство на енергия. Затова и основно място в политиките за борба с климатичните промени заема реформирането на енергийния сектор.

Добрата новина е, че енергийното производство е технология, която се развива: днес тя е еволюирала от моделите от преди повече от век, зависими от изкопаеми горива и предлага алтернативни решения.

Днес енергията може да се произвежда по по-евтини, по-достъпни и по-чисти начини. Развитието на възобновяеми енергийни източници и особено на енергията от слънце, е пътят, по който вървят водещите икономика в Европа.

Къде се намира България?

Производството на електрическа и топлинна енергия от въглища допринася за над 90% от емитираните парникови газове в енергийния сектор у нас.

За разлика от държавите в Европа, в България делът на въглищната енергия продължава да бъде водещ в енергийния микс, а в последната година, дори и нараства. В същото време, цените на енергията продължават да бъдат изключително високи и непосилни за голяма част от българските домакинства и бизнес.

Над 27% от българските домакинства са енергийно бедни и не могат да си позволят да отопляват жилищата си до необходимите за здравето им градуси през зимата.

Българската икономика продължава да бъде най-енергоинтензивната в Европа - 3,5 пъти над средноевропейските нива.

Изгубихме почти 200 милиона лева европейски средства, предвидени за трите въглищни региона у нас - Перник, Кюстендил и Стара Загора. Под заплаха са още 1,6 милиарда лева за развитие на бизнеса и хората в тези региони.

Затова е време да действаме: без отлагане и заедно.

Какви са решенията?

В България има експерти, които имат необходимата експертиза, за да помогнат на страната ни да извърши успешна енергийна трансформация. Именно тях събрахме в специално събитие за генериране на идеи - "Мисия Енергиен преход".

В инициативата се включиха 50 специалисти: представители на иновативната наука и експерти от природозащитните организации, комуникационни специалисти и социолози, както и представители на централната и местна власт. С експертите обсъдихме пет ключови теми, свързани с успешната енергийна трансформация:

- Комуникация за успешен енергиен преход
- Справедлив преход за въглищните региони
- Енергийна бедност и енергийна ефективност
- Енергийни общности
- Устойчиво използване на биомаса

Специалистите посочиха над 150 предизвикателства пред извършването на успешен енергиен преход в тези пет направления, както и генерираха над 150 решения за тяхното преодоляване.

Тези решения показват пътят към бъдещето: със съхранена природа, конкурентоспособна икономика и привлекателни за хората и бизнеса региони.

И с по-евтина, по-достъпна и по-чиста енергия.

България не може да си позволи да продължава да живее в миналото.

Нека направим Енергийния преход - Мисия Възможна.

Коалиция "За зелен рестарт"

МИСИЯ

**ЕНЕРГИЕН
ПРЕХОД**

Марин Маринов

Координатор на коалиция “За зелен рестарт”,
рапортър на панела

Решения: Комуникация за успешен енергиен преход

- **Саша Безуханова**, основател на MOVE.BG - модератор на панела
- **Марин Маринов**, медиен редактор на MOVE.BG - рапортър на панела
- **Бойко Благоев**, ръководител на отдел "Информация и комуникация" в Представителството на Европейската комисия в България
- **Доц.д-р Боряна Димитрова**, управляващ партньор в социологическа агенция "Алфа рисърч"
- **Весислава Антонова**, журналист, гост-преподавател в УНСС
- **Ася Чанева**, журналист в Българското национално радио
- **Рая Лечева**, журналист в Зе-news, организатор на събития
- **Владислава Пеева**, журналист в "Медиапул"
- **Адриана Михайлова**, комуникационен експерт, Imp-Act Agency
- **Надя Синигерска**, комуникационен експерт

Защо тази тема е важна?

Комуникацията, устна или писмена, е в основата на човешкия живот и на успеха или неуспеха на различни човешки дейности. Това важи в още по-голяма сила за сложни и всеобхватни обществени процеси и политики като тези, свързани с устойчивото развитие и енергийния преход.

Изключително важно е дали и как се комуникира темата за енергийния преход: разяснява ли се какво представлява този обществен процес, защо е необходим, какви са предизвикателствата, които той носи. Но обясняват ли се и ползите, които енергийната трансформация създава за различните обществени групи, включително за бюджетите на домакинствата, за здравето на децата, за конкурентоспособността на бизнеса, както и за цялостното развитие на България. И не на последно място, показва ли се връзката между енергийния преход и опазването на българската природата и на нашия общ дом - Земята.

Темата

За обществените процеси е важна комуникацията, която се осъществява от няколко групи заинтересовани страни. На първо място, изключително важна е публичната комуникация на обществените институции, които са представители на различните видове власт (законодателна, изпълнителна, местна) - тоест, каква информация за енергийния преход предоставят отговорните за този преход държавни органи.

Не са малко примерите, при които заради грешки в публичната комуникация важни обществени процеси са били подлагани под риск или са били вземани неинформирани и емоционални решения с тежки последици. Достатъчно е да погледнем към близкото минало и провала на ваксинацията в България (а в други страни успех) или пък "Брекзит".

Грешките в публичната комуникация, независимо дали целенасочени или не, могат да бъдат най-различни: от липсваща или закъсняла комуникация през такава, която е неразбираема и сложна, до подценяваща или подвеждаща обществото комуникация.

При енергийния преход, както при всеки важен обществен процес, който засяга много хора и сектори и който е свързан с голям обем публични средства, изключително важно е как медиите отразяват този преход, как рамкират процесите и решенията: следят ли действията на институциите, изискват ли информация, когато тя липсва, обясняват ли стъпките, които са необходими, дали и на какви експерти дават трибуна, опитват ли се да отразяват обективно процесите и решенията или наклонят общественото мнение в една или друга посока.

Ролята на медиите се оказва и още по-значима поради ръста на популистките послания на политическата класа, включително и превръщането на този тип популистко говорене в публична комуникация. Редица обществени, социални и политически кризи, включително "Брекзит", ковид пандемията и климатичната криза, доведоха и до дебатите за т.нар. отразяване от медиите на "всички гледни точки" на политическо ниво: трябва ли медиите да бъдат ретранслатори на лъжи, когато се представя другата гледна точка на истината. Или трябва да бъдат обективни и след като отразят позиция на политици, която е лъжа или манипулация, да покажат тези опити за заблуждаване на обществото, например чрез проверка на изречените твърдения - fact-checking.

Също така, представянето на различните позиции в обществото, икономиката или неправителствения сектор - което е основа на качествената журналистика да върви с оборване на фалшиви твърдения. Отразяването на всички, но еднакви позиции не е качествена журналистика, а често сигнал за прокарване на политически и/или икономически интереси.

Не на последно място, важна е и опасността от разпространение на дезинформация. Институциите, медиите и експертите от неправителствения сектор и от науката трябва да имат предвид, че обществените процеси, включително енергийният преход, могат да станат обект на пропагандни атаки от различни интереси. Затова е важно да бъдат взети различни видове мерки. Пропагандата може да варира от манипулация - тоест, изкривено представяне на част от информацията - до дезинформация - открити лъжи - например, че няма глобално затопляне или че, горенето на въглища не замърсява въздуха и природата.

Климатичната дезинформация е сред нас. В последните месеци тя продължава да избуява в социалните мрежи, въпреки обещанията на част от платформите да се борят с дезинформацията за различни обществени процеси. Ехо камерите в социалните мрежи, които създават паралелни реалности, не са само теория.

Панелът

Проблеми с комуникацията на енергийния преход има. И то сериозни. Това показва опитът на MOVE.BG и на останалите партньори от Коалиция "За зелен рестарт". Затова по предложение на MOVE.BG беше включена тази тема като отделен панел в събитието "Мисия Енергиен преход".

В панела участваха водещи български журналисти с опит в отразяването на ключови обществени процеси, включително едни от малкото профилирани журналисти по темите енергиен преход и устойчиво развитие. Участие взеха и водещи ПР експерти, социолози и експерти по комуникация от европейските институции. Участниците посочиха предизвикателствата пред Комуникацията на енергийния преход, както и възможните решения за тяхното преодоляване, които ви представяме в следващите редове

Предизвикателства

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ С КОМУНИКАЦИЯТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА НА ИНСТИТУЦИИТЕ (ЗАКОНОДАТЕЛНА, ИЗПЪЛНИТЕЛНА, МЕСТНА ВЛАСТ)

- Преобладава йерархична и вертикална публична комуникация, която изключва т.нар. широка общественост като таргет група
- Преобладава неразбираемостта и сложно комуникиране на енергийния преход от страна на институциите - не се говори на разбираем език, така че хората да осъзнаят необходимостта от енергийния преход, да бъдат запознати с неговите стъпки, както и с ползите от енергийната трансформация
- Наблюдава се модел на комуникация сред част от институциите, който засилва страховете на хората
- Отказ на институциите да предоставят информация по темата за енергийния преход на медиите и на гражданите
- Преобладава затруднения достъп до публично достъпната информация - тази информация е трудна за откриване из сайтовете на различните държавни органи, категоризирането на информацията по сайтовете на институциите често е сложно и объркващо, интерфейсът, който се използва, затруднява навигирането
- Липса на кратка, ясна и добре обобщена информация за отделните мерки, по които могат да кандидатстват домакинства и бизнес - обикновено се публикуват

многостранични документи с обилна информация, която отблъсква хората, включително и от кандидатстване по мерките с изцяло грантово финансиране

- Липса на предлагане на цялостен продукт в голяма част от мерките за енергийна ефективност за домакинствата и бизнеса заради забавени или липсващи законодателни и административни реформи - например, в мерките по ПВУ за инсталиране на соларни системи от домакинствата не е разрешено на хората да могат да продават свободно електроенергия на пазара, ако имат такава в излишък
- Липса на яснота за конструирането на единствения публичен орган, пряко натоварен с подобряване на комуникацията на енергийния преход в България - "Комисията за публичност и комуникации на посланията за зеления преход, декарбонизацията, зелената сделка и климатичните промени". Комисията трябваше да бъде една от седемте специализирани комисии към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка в рамките на Министерския съвет. Над година след обявяването на нейното създаване, тя все още не е конструирана, като няма обявени мотиви за забавянето, нито срокове дали и кога ще бъде конструирана.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ С КОМУНИКАЦИЯТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА НА МЕДИИТЕ:

- Наблюдават се сериозни пропуски в отразяването на енергийния преход от медиите в България - част от въпросите на енергийния преход не се комуникират добре, а други изцяло липсват от медийния дневен ред
- Наблюдава се преобладаване на модела на комуникация, който внушава на хората страхове и загуби - както поради сензационността на темите, свързани със страховете, така и поради икономически и/или политически интереси
- Неподготвеност на журналистите по ключови обществени теми, като енергийния преход - включително неподготвеност на водещите и редакторите по основните телевизии
- Непознаване на темата за енергийния преход в достатъчна степен - в резултат на което не се поставят правилните въпроси, журналистите не успяват да противодействат на дезинформации, изречени в ефир, защото често и не успяват да ги разграничат като лъжлива информация
- Липса на специализация на журналистите в политематичните медии - в редакциите почти няма т.нар. ресорни журналисти. Журналистите отразяват едновременно много теми поради малките екипи в медиите, в резултат на което специализацията по дадена тема е много трудна и затова липсва цялостно, последователно и задълбочено отразяване на енергийния преход и на други важни обществени теми
- Преобладаващо представяне на антиевропейски позиции в част от медиите, включително позиции срещу целите и мерките на основни европейски политики като Европейския зелен пакт (Зелената сделка) - тези позиции се изразяват не като позиция на медиите, а чрез преобладаващо канене на гости - много като брой, но еднакви като позиция - които са свързани с определени политически и/или икономически сили в България
- Наблюдава се представяне на тези, които са greenwashing и са свързани с определени икономически интереси в енергийния сектор

- Наблюдава се отсъствие на енергийни експерти по медиите - темите за енергийния преход основно се коментират от различни обществени фигури, които не са експерти в тази сложна област
- Наблюдава се склонност към даване на трибуна основно на скандални и/или увлекателно говорещи личности, включително по теми, по които те нямат експертиза - това важи и при отразяване на енергийния преход във форматите за анализ и коментари в политематичните електронни медии и в онлайн изданията
- Изолиране на хората от комуникацията за енергийния преход от страна на част от медиите - за разлика от други теми, по въпросите за устойчивото развитие и енергийния преход липсва представянето на т.нар. човешки истории - да бъде разговаряно с хората и да им бъдат разказвани решенията по лесен и разбираем начин
- Проблем с рекламните бюджети на европрограмите - т.нар. бюджети за публичност и комуникация често се реализират не като информационни продукти с добавена стойност за аудиторията, а като ПР клипове и интервюта на кметове и министри. Поради факта, че по темите, свързани с енергийния преход, има големи бюджети по европрограмите, често едни от малкото медийни публикации за устойчиво развитие, се оказват именно форматите за комуникация и публичност по европрограмите
- Връзка между общите проблеми на медийната среда в България и начина, по който медиите комуникират енергийния преход - проблемите, свързани с икономически и/или политически зависимости, малък и трудно работещ рекламен пазар, малки екипи, свръх натоварване на журналистите - несъмнено се отразяват и върху начина и качеството, по който медиите отразяват важни обществени теми като енергийния преход
- Отражение на финансовата неустойчивост на медийната среда върху начина, по който медиите отразяват важни обществени теми - поради финансовите предизвикателства липсват достатъчно журналисти в редакциите, както и средства за по-задълбочено отразяване на важни теми като устойчивото развитие и енергийния преход
- Отражение на новия тип комуникация и конкуренция в интернет и особено в социалните мрежи върху начина, по който медиите отразяват важни обществени теми - натискът да се публикуват по най-бързия начин и възможно най-късите като обем текстове, за да бъдат съобразени с консумирането им през мобилни устройства, довежда до липса на задълбочено и с контекст отразяване на важни теми като енергийния преход.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ С ВЪЗПРИЕМАНЕТО НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА НА РАЗЛИЧНИ ОБЩЕСТВЕНИТЕ ГРУПИ:

- Проблеми с медийната грамотност на хората, включително способността да се разпознават различните форми на манипулации и дезинформация - тези проблеми се отразяват и на начина, по който хората възприемат темата за енергийния преход
- Проблеми с критичното мислене на хората, включително способността да се разграничават факти от мнения - тези проблеми се отразяват и на начина, по който хората възприемат темата за енергийния преход

- Наблюдава се притеснение сред част от бизнесите, които работят по енергийния преход, да застанат с лицата си и да защитят прехода към чисти форми на енергийно производство
- Неосъзнаване от страна на бизнеса на необходимостта да се ангажира публично с разясняване на ползите от енергийния преход - набляга се на публични изяви само за споделяне на проблеми, а ползите рядко се комуникират.
- Притеснение сред част от енергийните експерти да участват проактивно в медии и в публични събития заради опасността да бъдат заклеймявани като "зелени терористи".

Решения

РЕШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМУНИКАЦИЯТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА НА ИНСТИТУЦИИТЕ (ЗАКОНОДАТЕЛНА, ИЗПЪЛНИТЕЛНА, МЕСТНА ВЛАСТ):

- Промяна на типа комуникация от страна на институциите - от вертикална и йерархична публичната комуникация да стане хоризонтална и включваща
- Демократизиране на публичната комуникация - официалната комуникация да опита да достигне до хората през новите канали и форми на общуване
- Промяна на съдържанието на публичната комуникация - публичната комуникация да започне да превежда на разбираем за хората език законовите и подзаконовите административни актове, а не да преповтаря сложния административен изказ
- Промяна на достъпа до публично достъпната информация за енергийния преход - информацията да бъде структурирана в официалните сайтове на институциите по начин, който е лесен за онлайн навигиране (user-friendly)
- Създаване на национален портал тип one-stop-shop за мерките по енергийния преход - порталът да бъде реално онлайн гише с цялата необходима информация (one-stop - от англ. една спирка), като предоставя достъп до всички мерки за енергиен преход по структуриран и лесен за навигиране начин: да бъде разделен по тип мерки (енергийна ефективност, енергийна бедност, справедлив преход за въглищните региони, създаване на енергийни общности), по тип на таргетираните лица (домакинства, бизнес, юридически лица с нестопанска дейност), по териториален признак (национални, местни мерки), по финансов признак (грантови мерки, съфинансиране). И тъй като one-stop-shop означава и продажба на услуги (shop - от англ. магазин) - порталът да предоставя възможност за онлайн консултация и кандидатстване по отделните мерки
- Въвеждане на предмети по комуникации във всички сфери на висшето образование - по този начин експертите от различни теми ще бъдат запознати с ролята на комуникацията и нейните успешни практики, както и ще имат умения да комуникират спокойно и без притеснения
- Създаване на програми за обучение как да се комуникира енергийният преход за експерти, занимаващи се с темата

- Реформиране на системата за комуникиране на резултатите на проекти, финансирани по европейските програми - Вицепремиерът по европейски програми да създаде независима комисия от медийни и комуникационни експерти, която да изработи национални правила за разпределение и използване на средствата за публичност и комуникация по европейските програми. Тези правила да гарантират журналистическо, а не ПР представяне на темите, както и да въведат прозрачни механизми за разпределение на средствата между различните медии (национални политематични медии, профилирани, печатни, регионални, онлайн медии)
- Заделяне на бюджети за комуникация в програмите за енергиен преход, финансирани от националния бюджет или от общинските бюджети - и при тях да се прилагат същите правила за гарантиране на журналистическото съдържание и на прозрачността при избора на медии за партньори, описани по-горе
- Стартиране на работата на Комисията за публичност и комуникации на посланията за зеления преход, декарбонизацията, зелената сделка и климатичните промени към Консултативния съвет по Европейската зелена сделка (КСЕЗС)
- Създаване на национална комуникационна стратегия за разясняване на необходимостта от енергийния преход, както и значението, целите и ползите на този преход - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС по описания по-долу модел.

РЕШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ИЗРАБОТВАНЕТО И ПРИЛАГАНЕТО НА НАЦИОНАЛНА КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ ЗА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД:

- Стратегията да има ясни цели, задачи и бюджет.
- Стратегията да има ясни срокове за изпълнение.
- Стратегията да посочва отговорните институции от изпълнителната власт, които трябва да изпълняват отделните задачи.
- Стратегията да бъде актуализирана на годишна база и да бъде постоянен инструмент на публичната комуникация за енергийния преход.
- Стратегията да адресира директно страховете на хората - да се дават отговори от институциите на страховете, свързани с цени, работни места, инфлация.
- Стратегията да комуникира на ползите от енергийния преход за отделните групи в обществото.
- Специален фокус на стратегията да бъде комуникиране на ползите за бюджетите на домакинствата, за здравето на хората и за повишаване на конкурентоспособността на бизнеса.
- Стратегията да включва и част, посветена на противодействието на дезинформацията за енергийния преход, включително на практиките за манипулация на хората чрез всяване на страхове.
- Стратегията да включва и част, посветена на противодействие на псевдо зелени инициативи (greenwashing).
- Стратегията да включва различни канали за достигане до различните аудитории - включително "ТикТок" за младото население.

- Стратегията да включва различни техники за достигане до различните аудитории - включително игри, театрални представления, кратки видеа под минута, инфографики с важни данни.
- Стратегията да обхваща всеки един елемент от енергийния преход и да има отделен, целенасочен подход за неговото комуникиране.
- Стратегията да бъде съобразена с особеностите на настоящата комуникационна среда у нас - да посочва ясно как да се действа в тази среда, а не да се опитва да създава нови канали/среда и там да привлича хората.
- Стратегията да включва провеждане на събития по региони, по време на които хората да се запознаят от първо лице с ползите от енергийния преход.
- Създаване на кампании в социалните мрежи с кратки видеа, под минута, които да разясняват какво печелят хората от отделните мерки по енергийния преход - например, какви са ползите от инсталиране на фотоволтаици, подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд, замяна на стари бойлери с енергоефективни.

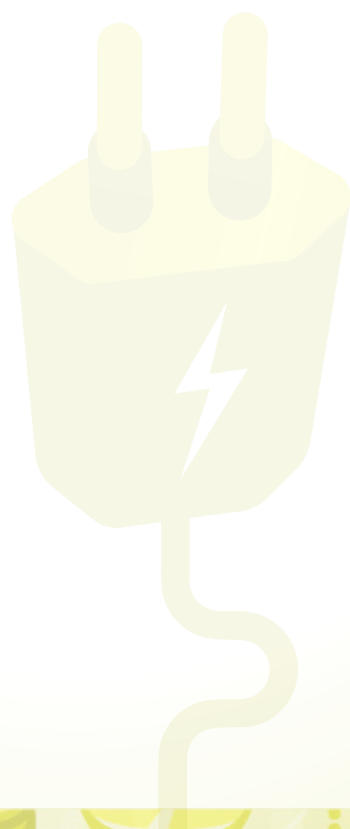
РЕШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМУНИКАЦИЯТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА НА ГРАЖДАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И НАУКАТА:

- Промяна на таргет групите на научната комуникация и на комуникацията на гражданските организации - от комуникация на експерти за експерти да бъде обърната към комуникация за хората.
- Фокус на научната комуникация и на комуникацията на гражданските организации по енергийния преход да бъдат ползите за семейните бюджети, за здравето на хората и за конкурентоспособността на бизнеса.
- Промяна на съдържанието на научната комуникация и на комуникацията на гражданските организации - от сложна, неразбираема и пълна с термини, тя да стане лесна за възприемане от широката публика.

РЕШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМУНИКАЦИЯТА НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД ОТ СТРАНА МЕДИИТЕ:

- Въвеждане на енергийния преход като една от важните теми в редакциите на политематичните медии.
- Предоставяне на повече време на журналистите и редакторите да се подготвят по темата за енергийния преход и да я следят постоянно.
- Въвеждане на подход на цялостно отразяване на важните обществени теми в медиите, включително на енергийния преход - темите да бъдат проследявани през всички етапи: подготовка на политики, приемането и прилагането им, за да се избегне феноменът на "събуждаме се една сутрин и се питаме защо от днес имаме тези правила/изисквания/закони - откъде са дошли изведнъж".
- Създаване на специални формати за качествени анализи в онлайн среда - наред с бързите и кратки новини да се създадат и специални формати за анализ на важни теми като енергийния преход (подкасти).

- Създаване на специални медийни формати, в които да се обсъждат темите на бъдещето, свързани с устойчивото развитие и енергийната трансформация - в тези формати да се канят енергийни експерти, които да разясняват на аудиторията темата, нейното значение, както и предизвикателствата, и решенията, които носи.
- Създаване на специални медийни формати за гражданска журналистика по темата енергиен преход, подобно на привличането на хората през подобни формати по други теми .
- Въвеждане на специализация на журналистическото образование в университетите - една от темите на специализация да бъде устойчивото развитие.
- Привличане на бизнеса към подкрепа на журналистическото образование - да се привлече бизнесът към подкрепа на журналистическата специализация, като се финансират стипендии в университетите за образование на журналистите по сектори, включително енергиен преход. Да се въведат механизми, които гарантират, че тази подкрепа е подкрепа за каузата да има ресорни журналисти, а не е подкрепа за последващо отразяване на конкретни фирми.
- Създаване на курсове за енергиен преход и неговата комуникация за практикуващи журналисти - курсовете да бъдат форма на партньорство между медии, медийни организации (АЕЖ-България), университети, експерти от науката и неправителствения сектор.
- Създаване на курсове за комуникация с бизнеса за практикуващи журналисти - да бъдат обучени журналистите как да създават връзки и доверие с бизнеса, така че бизнес представители да участват в медиите не само когато имат потребност да комуникират проблемите си, но и когато медиите имат потребност да покажат добрите примери. Курсовете да бъдат форма на партньорство между медии, медийни организации (АЕЖ-България), университети, експерти от науката и неправителствения сектор.

РЕШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯТА ЗА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД - ПРЕПОРЪКИТЕ СЕ ОТНАСЯТ КЪМ ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ, КОИТО ПРОВЕЖДАТ КОМУНИКАЦИОННИ КАМПАНИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД:

- Предоставяне на лесно разбираема и смислена информация.
- Използване на кратки и ясни послания.
- Приоритизиране на добрите примери.
- Директно адресиране на необходимостта от енергийния преход - фокус върху значението на енергийния преход, предизвикателствата, които носи, както и ползите, които създава.
- Директно адресиране на страховете на хората - фокус върху страховете, свързани с цени, работни места, инфлация.
- Поставяне на акцент как енергийният преход помага на здравето на хората, на бюджетите на домакинствата, за повишаване на конкурентоспособността на компаниите и за привличането на нови клиенти.
- Създаване на кратки формати - да могат хората да разкажат в едно кратко изречение ползите от енергийния преход.
- Извеждане на една важна данна, която засяга най-много хора вместо заливане на аудиторията с много данни една след друга. Използване на инфографики, които ясно и онагледяващо представят определен аспект на енергийния преход във формат, който се разбира бързо и лесно.
- Създаване на формати от кратки видео истории с продължение за социалните мрежи - да се показва как се развиват добрите примерите във формат "преди и след" прилагането на мерки на енергийния преход, като по този начин се представят от първо лице ползите от мерките за домакинства и бизнес след определен период, например след една година.

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в този панел. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

Поли Славчева

Експерт в "Блуинк", рапортьор на панела

Решения: Справедлив преход за въглищните региони

- **Георги Стефанов**, експерт по климат и енергия - модератор на панела
- **Поли Славчева**, координатор на проекти в областта на климата, журналистиката и правата на жените в "Блулинк" - рапортьор на панела
- **Стефан Кръстев**, заместник-кмет на община Перник
- **Д-р Румяна Грозева**, изпълнителен директор на Агенцията за регионално икономическо развитие Стара Загора
- **Ангелина Бонева**, зам. главен директор на Главна дирекция "Стратегическо планиране и програми за регионално развитие" (ГД СППРР) в МРРБ
- **Генади Кондарев**, старши сътрудник за региона на Централна и Източна Европа към ЕЗГ
- **Тодор Тодоров**, експерт в екип "Енергия и климат" на сдружение "За Земята"

Защо тази тема е важна?

Въглищните региони са изиграли важна роля в индустриалното развитие на Европа, включително и на България. Затова неизменима част от успеха на енергийния преход е намирането на нова формула за тяхното продължаващо развитие и благоденствие.

Формула, която ще позволи на тези региони да осигурят по-сигурни и по-добре платени работни места за местното население.

Формула, която ще помогне на сегашните въглищни региони да заемат важна роля в новия зелен модел на общественото и икономическо развитие на Европа - модел, в който горенето на въглища е част от историческата памет, но не и от настоящия икономически просперитет и цел за устойчиво развитие.

Темата

Въглищата се използват от векове за производство на различни видове енергия. Например, преди почти 130 години светва първата електрическа крушка в България в град Перник - чрез енергия от въглища.

Днес, както и с много други технологии, производството на електроенергия и на други видове енергия са вече еволюирали процеси - днес съществуват модерни технологии, с които тази енергия може да се произвежда по по-евтини и по-достъпни начини от преди сто години. И по-чисти - замърсяването на въздуха, които дишаме, и на околната среда, в която живеем, причинени от горенето на въглища, са факти, по които отдавна няма две мнения в науката.

Поради тези причини от години енергията, произвеждана от въглища, става все по-неконкурентоспособна и по-нежелана: тоест, все по-скъпа за потребители и все по-голям проблем за икономическото развитие на въглищните региони. Затова напълно очаквано възникват и опасенията на хората, че могат да останат без работни места.

Именно тук идва справедливият преход - неговата цел е да не бъде позволено въглищните региони да бъдат обезлюдени, а напротив - тези населени места да се превърнат в центрове на нови и по-модерни икономически дейности.

Справедливият преход, също така, трябва да помогне на въглищните региони по-специално и по-целенасочено да се възползват от новите работни места, които Европейският зелен пакт (Зелената сделка) и устойчивото развитие в цялост се очаква да създадат. Според изчисленията, мерките, свързани със Зелената сделка, ще доведат до откриването на над 2,5 милиона нови работни места до края на това десетилетие - тоест, ще надхвърлят над 10 пъти текущата заетост във въглищния сектор в ЕС (230 000 души).

Защо е необходим този специален подход към въглищните региони?

Поради своята специфика, производството на енергия от въглища е и винаги е било повече от икономическа дейност. То е социален процес: заради необходимостта да бъдат привлечени хора от други региони и да се изгради среда за техните семейства, включително създаването на въглищни квартали и населени места. Заради това то е част от съзнанието, възприятието и историческата памет на редица поколения в Германия, Полша или България.

Този социален процес, обаче е бил и е обект на различни политически и/или икономически интереси, които не искат да позволят да бъдат въведени нови модели за развитие на въглищните региони.

Поради тези специфики на въглищните региони, Европейският съюз въвежда специален - тоест, целенасочен подход за подпомагане на техния преход към нови модели на развитие - справедливият преход. Неговият главен инструмент е Механизмът за справедлив преход, а първият стълб от него е Фондът за справедлив преход, чрез който ще бъдат подпомогнати 41 въглищни региона в 12 европейски държави. Три от тези региони се намират в България - Стара Загора, Перник и Кюстендил.

Средствата от Фонда се предоставят срещу т.нар. териториални планове за справедлив преход, които трябва да изработи всяка една от тези 12 държави - тоест, това не са просто пари, а средства за конкретни реформи - реформи за икономическата трансформация на регионите. В края на 2022 г. България изгуби почти 200 милиона лева заради забавяне на внасянето на териториалните планове на трите региона. Под риск са и още 1,6 милиарда лева - средства, предвидени за икономическото развитие на Стара Загора, Перник и Кюстендил.

Особеност на справедливия преход е, че той може да бъде успешен само ако е навременен. Защото независимо от местни политически и/или икономически интереси, които могат да предизвикат забавяне на прехода в отделни въглищни региони в Европа, пазарните и финансовите реалности на новите форми на производство на енергия са тук и са факт.

Въпросът е дали България ще използва или не осигурените ѝ възможности за развитие на трите въглищни региона.

Затова включихме и темата "Справедлив преход за въглищните региони" в събитието "Мисия Енергиен преход". В тази група участваха представители на въглищните региони, експерти по климат, енергия и икономическо развитие, както и представители на изпълнителната власт, натоварени с важната задача да координират подготовката и изпълнението на териториалните планове.

В следващите редове обобщихме предизвикателствата пред справедливия преход на въглищните региони, които участниците в този панел дефинираха, както и решенията, които посочиха за преодоляване на тези проблеми.

Предизвикателства

АДМИНИСТРАТИВНИ И ЗАКОНОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА НИВО ЦЕНТРАЛНА ИЗПЪЛНИТЕЛНА И ЗАКОНОДАТЕЛНА ВЛАСТ:

- Забавяне на одобрението и стартирането на териториалните планове за справедлив преход на Стара Загора, Перник и Кюстендил.
- Загуба на 200 милиона лева за развитие на трите региона по Фонда за справедлив преход.
- Реална опасност да бъдат загубени 1,6 милиарда лева от предвидените над 2,2 милиарда лева за България по Фонда за справедлив преход.
- Липса на национален план по години за постепенно намаляване на изгарянето на въглища до 2038 година.

- Липса на национална пътна карта с конкретни мерки и срокове за икономическата трансформация на трите въглищни региона.
- Липса на стратегия за привличане на частни инвестиции във въглищните региони.
- Липса на целева стратегия как да се противодейства на дезинформацията във въглищните региони, включително на практики за манипулация на хората чрез всяване на страхове.
- Липса на стратегия как да се противодейства на псевдо зелени инициативи (greenwashing), които представляват сериозен риск пред успешния преход.
- Липса на целенасочена комуникация от страна на изпълнителната власт към широката публика и целевите заинтересовани страни като профсъюзите и природозащитните организации, чрез която да им бъде разяснено какво представляват териториалните планове, защо са важни и какви ползи за развитието на въглищните региони носят.
- Липса на целенасочена комуникация от страна на изпълнителната власт към заетите във въглищния сектор и местните власти, чрез която да им бъде обяснено защо са важни териториалните планове за развитието на общините и какви конкретни ползи ще им донесат.
- Липса на целенасочена комуникация от страна на изпълнителната власт към бизнеса, чрез която да бъдат разяснени икономическите ползи на териториалните планове за местния бизнес.
- Неувереност в бизнеса относно ползите от териториалните планове за справедлив преход.
- Липса на ключови познания сред бизнеса относно прилагането на териториалните планове, включително липса на познания за възможностите да наемат служители и да им плащат заплати за определен период от време чрез европейските средства по плановете.
- Използване на темата за справедливия преход в предизборната ситуация, включително чрез заиграване с притесненията на хората - това създава сериозни дългосрочни рискове за успешната икономическа трансформация на въглищните региони.
- Създаване на несигурност в администрацията как да се действа към дългосрочните ангажменти на България заради стопирането на реформа 10 в Националния план за възстановяване и устойчивост, свързана с декарбонизацията на сектор енергетика
- Излъчване на противоположни сигнали към Европейската комисия заради стопирането на реформа 10 в Националния план за възстановяване и устойчивост.
- Липса на официални данни за въглеродните емисии по региони.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА НИВО МЕСТНА И РЕГИОНАЛНА ВЛАСТ В ТРИТЕ РЕГИОНА:

- Липса на достатъчна координация между отделните заинтересовани страни във въглищните региони по отношение на изпълнение на климатичните цели на местно ниво.
- Липса на конструирани областни комисии за енергиен преход.
- Липса на обща позиция от различните заинтересовани страни в трите региона относно това какви са пречките, които спъват справедливия преход.
- Наличие на сериозна разлика в напредъка на Перник и Кюстендил, от една страна, и Стара Загора, от друга.
- Наличие на регионални диспропорции между трите въглищни региона заради близостта на Перник (най-вече), но и на Кюстендил до икономическия център на страната - София.
- Несправедливост на въглищния преход в Перник и Кюстендил - намаляване на броя на заетите във въглищната индустрия с 50% от 2018 г. до началото на 2023 - от 2000 души на 1000. Намалението е факт, без да бъдат получени средства за развитие на регионите, като близостта до София се оказва ключова за намирането на нова заетост, но това е изнесена заетост, извън региона.
- Липса на данни какви работни умения ще бъдат необходими в следващите години в трите региона.
- Липса на достатъчно програми за квалификация и преквалификация на работната сила.
- Липса на връзка с малкия и средния бизнес, която да гарантира успеха и адекватността на програмите за квалификация и преквалификация, както и осигуряването на необходимите кадри за бизнеса в трите региона.
- Липса на цялостна стратегия за директно ангажиране на бизнеса в справедливия преход.
- Липса на детайлна стратегия на регионално и на общинско ниво как да се противодейства на дезинформацията за въглищните региони, включително на практики за манипулация на хората чрез всяване на страхове.
- Липса на стратегия на регионално ниво как да се противодейства на псевдо зелени инициативи (greenwashing), които представляват сериозен риск пред успешния преход.
- Риск от загуба на милиарди инвестиции по механизма "Next GenerationEU" заради стопирането на реформа 10 в Националния план за възстановяване и устойчивост, свързана с декарбонизацията на сектор енергетика.
- Несигурност в инвестиционната среда заради объркващите послания, свързани със стопирането на реформа 10 в Националния план за възстановяване и устойчивост.

Решения

АДМИНИСТРАТИВНИ И ЗАКОНОВИ РЕШЕНИЯ НА НИВО ЦЕНТРАЛНА ИЗПЪЛНИТЕЛНА И ЗАКОНОДАТЕЛНА ВЛАСТ:

- Подпомагане на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за финализиране и стартиране на териториалните планове за справедлив преход, както и регионалните Комитети за наблюдение - поради ключовата роля на МРРБ администрацията на министерството трябва да получи съдействие и подкрепа от останалите държавни институции и в частност от Министерството на енергетиката, както и от експертите извън държавната администрация.
- Извършване на анализ съвместно с ЕК за плюсовете и минусите на евентуално отделяне на Перник и Кюстендил от Стара Загора, за да се минимизира риска от загуба на средства.
- Създаване на национален план с идикативни цели по години за постепенно намаляване на изгаряне на въглищата до 2038 година с ясно разписани ангажменти и мерки за подпомагане на трите региона.
- Създаване и изпълнение на национална пътна карта с конкретни мерки и срокове за икономическата трансформация на трите въглищни региона.
- Създаване и прилагане в най-бързи срокове на стратегия за привличане на частни инвеститори във въглищните региони.
- Стартиране на работата на Комисията за публичност и комуникации на посланията за зеления преход, декарбонизацията, зелената сделка и климатичните промени към Консултативния съвет по Европейската зелена сделка (КСЕЗС).
- Изработване и прилагане на комуникационна стратегия за териториалните планове за справедлив преход - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС и чрез нея да бъдат разяснени значението и ползите от териториалните планове. Стратегията да таргетира различните заинтересовани страни, включително бизнеса, синдикатите, заетите във въглищния сектор и широката общественост в регионите. В комуникационната стратегия да бъдат включени задължителни срещи-разговори със заинтересованите страни в отделните общини. В стратегията да бъдат посочени конкретни цели, срокове и институции от изпълнителната власт, които да изпълнят задачите.
- Създаване на национална комуникационна стратегия за противодействие на дезинформацията за въглищните региони, включително на практиките за манипулация на хората чрез всяване на страхове - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС по горепосочения модел
- Създаване на национална комуникационна стратегия за противодействие на псевдо зелени инициативи (greenwashing) - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС по горепосочения модел.
- Поемане на ангажмент от политическите партии да не използват популистки темата за справедливия преход в предизборната ситуация, включително да бъде спряно заиграването с притесненията на хората.

- Отправяне на призив към политическите партии да обявят какви мерки предлагат за икономическата трансформация на трите региона до 2038 година - призивът да бъде отправен от представители на заинтересованите страни в трите региона
- Промяна на методологията за измерване на емисиите, за да почнат да се събират актуални данни за емисиите на регионално ниво.

РЕШЕНИЯ НА НИВО МЕСТНА И РЕГИОНАЛНА ВЛАСТ В ТРИТЕ РЕГИОНА:

- Извършване на анализ по общини какви са пречките пред стартирането на справедлив преход във въглищните региони.
- Извършване на актуален анализ за свързване на икономическия потенциал на трите региона за развитие на нови икономически дейности със съседните региони.
- Извършване на допълнителен анализ на потенциала на трите региона за по-силно развитие на туризма, включително културно-исторически като региони с богато културно наследство от различни епохи (и трите региона), балнео като едни от големите центрове с минерални извори в Европа (Стара Загора и Кюстендил), поклоннически туризъм за Перник, като регион, който е средище на многовековни църкви и манастири (т.нар. Пернишка Мала Света гора - Краището).
- Конструирание на областните комитети по справедлив преход, в които да влизат представители на заинтересованите страни и да контролират изпълнението на ангажиментите по справедливия преход на регионално ниво.
- Актуализиране на анализа на необходимостите на пазара на труда в трите региона с прякото участие на бизнеса не само като респондент, но и като съорганизатор на анализа.
- Създаване на съвместни програми за квалификация и преквалификация между общини, синдикати и бизнес.
- Извършване на годишен анализ на бизнес средата по общини в трите региона с привличането на бизнеса не само като респондент, но и като съорганизатор на анализа.
- Отправяне на призив към кандидатите за кметове да обявят какви мерки предлагат за икономическата трансформация на трите региона до 2038 година - призивът да бъде отправен от представители на заинтересованите страни в трите региона.

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в този панел. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

Ремина Алексиева

Анализатор в ЦИД, рапортър на панела

Решения: Енергийна бедност и енергийна ефективност

- **Светослав Стойков**, съосновател на “Институт Кръгова Икономика” - модератор на панела
- **Ремина Алексиева**, анализатор в Центъра за изследване на демокрацията - рапортьор на панела
- **Ина Бояджиева**, началник на отдел “Контрол по енергийна ефективност” към Агенцията за устойчиво енергийно развитие, Министерство на енергетиката
- **Минчо Бенов**, национален директор на “Хабитат България”
- **Д-р Драгомир Цанев**, изпълнителен директор на центъра за енергийна ефективност “ЕнЕфект”
- **Радостина Славкова**, координатор в екип „Енергия и климат“, сдружение “За Земята”
- **София Савова**, експерт “Международни програми и проекти”, Агенция за регионално икономическо развитие Стара Загора
- **Теодора Пенева**, старши експерт „Климат и енергия“, WWF България

Защо тази тема е важна?

България продължава да бъде страната с най-голям процент енергийно бедни домакинства в Европа - 27,5%, според данните на Евростат. Това е над 3,5 пъти повече от средното ниво в ЕС - 8%. Докато в редица европейски държави този проблем се адресира от дълги години и има изградени механизми за справяне, които в условията на енергийна криза се нуждаят само от оптимизиране, то у нас той продължава да се задълбочава. Последните изчисления на Комисията за енергийна ефективност и енергийна бедност към Министерски съвет (МС) показват, че през 2021 потенциално енергийно бедните хора в България са 2,83 млн. души, защото те попадат по линията на бедност (доход под 722 лв. на месец).

В България предстои приемането на дефиниция за енергийна бедност. Определението е вече подготвено като част от пакета реформи, свързан с изпълнението на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), и трябва да бъде гласувано чрез промени в Закона за енергетиката от Народното събрание. Съществува риск приемането на дефиницията да се забави поради все още нефинализираните промени в този закон, както и заради необходимостта от приоритетното приемане на други закони по НПВУ. Това създава риск от нецелево инвестиране на средствата по Плана и дори изключване на енергийно бедните домакинства от възможните схеми на подпомагане за мерки за енергийна ефективност и в областта на възобновяемите източници на енергия.

Същевременно, схемите и програмите за финансиране на мерки за енергийна ефективност по НПВУ не предвиждат специални мерки за енергийно бедните домакинства, а изискването за съфинансиране без изрично определени инструменти за подпомагане на тези домакинства, ги изключват от възможност за участие. Освен това, няма яснота кога ще бъдат създадени Декарбонизационният фонд и Социалният климатичен фонд и дали те ще съдържат компонент за енергийно бедните домакинства. Също така, отделянето на специфичен ресурс за домакинствата за енергийни компенсации от фонд "Сигурност на електроенергийната система" не е част от политическия разговор. Така, в ситуация на липса на фондове и постоянни програми за финансиране на мерки за повишаване на енергийната ефективност на домакинствата, съществува риск приемането на дефиниция само по себе си да носи малко смисъл или да стане безпредметно.

Темата

България е сред страните с най-високи нива на доходна бедност и енергийна бедност. През 2020 г. средното ниво на доходите на българите се равнява на 25% от средното за Европейския съюз, като разходите за енергия са близо 60% от средните за Съюза: това предполага много по-висок дял на разходите за енергия в средностатистическо домакинство в България. Средният дял на разхода за енергия от дохода е 14% у нас, което е два пъти по-високо ниво от средното за ЕС. Ниските размери на разполагаемия доход довеждат до намалена способност на българските домакинства за самостоятелна инвестиция в мерки за повишаване на енергийна ефективност, както и до „избор“ на ниско ефективен и нискокачествен начин на отопление, замърсяващ атмосферния въздух, но и въздуха вътре в помещенията.

Поради тези причини, българските домакинства потребяват и най-ниските количества енергия на човек в ЕС. Данни на Евростат показват, че през 2020 г. средното крайно потребление на енергия на човек в България е 344 кг.н.е. при 555 кг.н.е. средна стойност за ЕС. Това показва силно подтиснато потребление. Според доклад на МРРБ от 2020 г., поддържаните среднообемни температури в кондиционираните пространства са ниски (10-15С) в жилищните сгради поради недоотопляване. Друг фактор за отчитане е, че над 30% от разхода за енергия на домакинствата е за най-евтиния енергиен ресурс отопление –

твърдо гориво, тенденция, която се разширява при покачване на цените на енергията и с обедняване на групите с ниски и средни доходи.

Повишаващите се цени на енергийните услуги и суровини, още преди войната на Русия срещу Украйна, както и двуцифрената инфлация през последната година, поставят нови измерения на енергийната бедност към традиционно високия процент засегнати домакинства. Двойното повишение на цените на дървата за огрев оставя домакинствата в енергийна бедност без алтернатива.

Панелът

Решаването на енергийната бедност е тясно свързано с предприемането на адекватни политики и мерки за енергийна ефективност на сградния фонд, в областта на възобновяемата енергия, и за оптимизиране на поведението на домакинствата като потребители на енергия. Заради това по предложение на “Институт Кръгова Икономика” и на WWF България обединихме двете теми в един панел по време на събитието “Мисия Енергиен преход”, като в него се включиха експерти от науката и неправителствения сектор, както и представители на изпълнителната власт, отговорни за провеждането на политики в тази област. Панелът беше организиран в партньорство с Енергийна Агенция Пловдив и “Хабитат България”.

В следващите редове ви представяме предизвикателствата, които посочиха участниците в панела “Енергийна бедност и енергийна ефективност”, както и решенията, които дефинираха за преодоляването на тези проблеми.

Предизвикателства

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА НИВО ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ - ЗАКОНОДАТЕЛНА, ИЗПЪЛНИТЕЛНА, МЕСТНА:

- Липса на парламент, който да приеме дефиницията за енергийна бедност, разработена от Комисията за енергийна ефективност и енергийна бедност към Министерски съвет - сериозно предизвикателство, което възпрепятства приемането на целенасочени и ефективни мерки за справяне с енергийната бедност на национално ниво и на ниво местна власт.
- Липса на ясни ангажименти от страна на политическите партии за преодоляване на енергийната бедност.
- Липса на политическа воля на ниво изпълнителна, законодателна и местна власт за справяне с енергийната бедност.
- Липса на дългосрочна визия на ниво централна изпълнителна власт за преодоляване на енергийната бедност, която да бъде отразена във всички програми за енергийна ефективност и в областта на възобновяемите източници.
- Липса на ясно дефиниран ресорен орган на ниво централна изпълнителна власт, който да координира мерките за преодоляването на енергийната бедност.
- Липса на добра комуникация и координация между различните видове власт, отговорни за преодоляване на енергийната бедност - изпълнителна, законодателна и местна власт.

- Липса на административен капацитет за качествено координиране на мерките за енергийна ефективност на ниво централна изпълнителна власт.
- Липса на административен капацитет на ниво местна власт за реализиране на адекватни общински мерки за преодоляване на енергийната бедност.
- Липса на връзка между политиките за преодоляване на енергийна бедност и политиките за подпомагане на уязвимите групи.
- Неефективност на грантовите схеми за енергийна ефективност за домакинствата.
- Липса на целенасочени мерки за подпомагане на уязвими групи в програмите за обновяване на сградния фонд и в областта на възобновяемите източници.
- Липса интегрирана информационна система за енергийна бедност, в която да се събира и актуализира необходимата информация за идентифициране на засегнатите домакинства, включително техният състав, брой, вид на сградата и тип на приложените мерки за преодоляване на енергийната бедност.
- Проблем с ефективността на пазарните механизми в програмите за енергийна ефективност на многофамилните сгради - отделянето на сума за съфинансиране вероятно ще се окаже проблем за най-уязвимата част от домакинствата.
- Липса на постоянен фонд с мерки за повишаване на енергийната ефективност на домакинствата, който да разполага с ежегоден ресурс, необходим за постигане на целите за климатична неутралност.
- Недобре използвани възможности на Модернизационния фонд.
- Липса на ефективен модел за контрол на управлението на мерките за енергийна ефективност, който да гарантира максимална ефективност при изразходването на публичните средства.
- Липса на ефективен модел на управлението на мерките за енергийна ефективност, който да гарантира, че няма да бъдат загубени средства, предвидени за България.
- Липса на ефективен модел на разпределение на средствата в рамките на програмите за обновяване на сградния фонд, за да се гарантира изпълнението на важни съпътстващи дейности (комуникационна кампания, разяснителни срещи по региони).
- Липса на координация между процесите по енергийно обследване на сградите и действащите в дадения момент програми за енергийна ефективност.
- Недостиг на енергийни одитори за извършване на нужните енергийни обследвания. Липса на обучения за енергийни одитори в последните 10 години.
- Липса на комуникационна стратегия на ниво централна изпълнителна власт за разясняване на необходимостта от подобряване на енергийната ефективност, както и на наличните кампании, които са активни и предстоят да бъдат пуснати, за да могат домакинствата да имат време за подготовка на нужните документи за кандидатстване.

- Липса на стратегия на ниво централна изпълнителна власт за борба с различни форми на дезинформация за енергийната ефективност, които все повече се разпространяват из социалните мрежи.
- Сложна и труднодостъпна информация за отделните мерки за енергийна ефективност - информацията се намира трудно, често представлява многостранични документи на сложен административен език, който затруднява хората и ги отказват от кандидатстване.
- Липса на национален портал тип Едно Гише (one-stop-shop) за наличните мерки за енергийна ефективност.

Решения

РЕШЕНИЯ НА НИВО ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ - ЗАКОНОДАТЕЛНА, ИЗПЪЛНИТЕЛНА, МЕСТНА:

- Приемане на разработената дефиниция за енергийна бедност от новия състав на парламента.
- Изготвяне на интегрирана пътна карта за преодоляване на енергийната бедност до 2030 година - с посочени цели по години и отговорни институции за тяхното изпълнение.
- Определяне на ресорен държавен орган от Министерски съвет, който да отговаря за координацията на политиките за преодоляване на енергийната бедност.
- Въвеждане на редовно публично отчитане (например на тримесечие) на ефективността на мерките за справяне с енергийната бедност - отчетът да се извършва пред Комисия за енергийна ефективност и преодоляване на енергийната бедност към Консултативния съвет за Европейската зелена сделка (КСЕЗС).
- Създаване на координационна група за енергийна ефективност с участието на представители на изпълнителна, законодателна и местна власт за подобряване на комуникацията и координацията между отделните власти.
- Въвеждане на механизми, в това число и финансови, за активно включване на общините в процеса по прилагане на мерките за енергийна ефективност.
- Подобряване на административния капацитет на ниво централна изпълнителна власт и местна власт - включително чрез провеждане на обучения за повишаване на квалификацията на служителите и въвеждане на гъвкави подходи за алокиране на капацитет в зависимост от натовареността и сроковете на отделните мерки.
- Разработване на карта на енергийната бедност по общини за целите на реализирането на ефективно и устойчиво финансиране.
- Реформиране на системата за грантово подпомагане на домакинствата чрез въвеждане на механизми за целево подпомагане за енергийно бедни домакинства
- Реформиране на националните политики за енергийна ефективност с цел създаването и поддържането на многоброен брой устойчиви инструменти за подобряване на енергийна ефективност.

- Гарантиране на достатъчен ежегоден финансов ресурс за постигане на целите в Дългосрочната стратегия за жилищно обновяване до 2030 г. чрез всички възможни финансови инструменти - Декарбонизационен фонд, Модернизационен фонд, REPowerEU, Социален климатичен фонд, банкови заеми от търговски банки и др.
- Привличане на банковия сектор към мерките за енергийна ефективност - да бъдат осигурени финансови инструменти на преференциални условия за домакинства, които изпитват затруднения с покриване на цялата сума за съфинасиране.
- Разработване на планове за реновиране на сградния фонд по общини, които да бъдат синхронизирани със социалните климатични планове на ниво местна власт, съдържащи информация за енергийно бедните домакинства по общини.
- Създаване на интегриран регистър за енергийна бедност - в регистъра да се събира и актуализира необходимата информация, включително брой засегнати домакинства, тип на сградите, приложени мерки за преодоляване на енергийната бедност. Анонимизирана (за засегнатите групи) и категоризирана информация от тези данни да бъде публично достъпна.
- Въвеждане на подхода "едно гише" към мерките за преодоляване на енергийната бедност - този подход да бъде приложен на местно ниво (не на областно), за да могат най-голям брой засегнати домакинства да получат улеснен достъп до информация и консултации, включително най-уязвимите групи.
- Създаване на национален портал тип one-stop-shop за мерките по енергийния преход - порталът да бъде реално онлайн гише с цялата необходима информация (one-stop - от англ. една спирка), като предоставя достъп до всички мерки за енергиен преход по структуриран и лесен за навигиране начин: да бъде разделен по тип мерки (енергийна ефективност, енергийна бедност, справедлив преход за въглищните региони, създаване на енергийни общности), по тип на таргетираните лица (домакинства, бизнес, юридически лица с нестопанска дейност), по териториален признак (национални, местни мерки), по финансов признак (грантови мерки, съфинансиране). И тъй като one-stop-shop означава и продажба на услуги (shop - от англ. магазин) - порталът да предоставя възможност за онлайн консултация и кандидатстване по отделните мерки.
- Извършване на анализ на добрите практики за справяне с енергийната бедност от чужбина - да бъде създадена работна група към Министерство на енергетиката с участието на общини, МРРБ, МТСП, МОСВ и представители на неправителствения сектор, която да извърши анализа и да препоръча евентуални приложими мерки в българския контекст.
- Стартиране на работата на Комисията за публичност и комуникации на посланията за зеления преход, декарбонизацията, зелената сделка и климатичните промени към КСЕЗС.

- Изработване и прилагане на комуникационна стратегия за енергийна бедност - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС и чрез нея да бъдат разяснени значението на този проблем, както и предвидените мерки за неговото преодоляване. Стратегията да таргетира различните заинтересовани групи. В комуникационната стратегия да бъдат включени задължителни срещи-разговори със заинтересуваните страни в отделните общини. В стратегията да бъдат посочени конкретни цели, срокове и институции от изпълнителната власт, които да изпълнят задачите.
- Създаване на национална комуникационна стратегия за противодействие на дезинформацията за мерките за енергийна ефективност - стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС по горепосочения модел.
- Привличане на евродепутати и на представители на общините в комуникационните кампании.

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в този панел. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

Кристиян Димитров

Експерт в "Грийнпийс"-България, рапортьор на панела

Решения: Енергийни общности

- **Балин Балинов**, координатор кампания “Енергийни решения”, “Грийнпийс” – България – модератор на панела
- **Кристиян Димитров**, експерт, “Грийнпийс” – България – рапортьор на панела
- **Гл. ас. д-р Мария Трифонова**, преподавател в Стопанския факултет на Софийския университет
- **Михаела Динева**, експерт “Международни програми и проекти”, Агенция за регионално икономическо развитие Стара Загора
- **Константин Киров**, ръководител отдел “Опазване на околната среда и зелени проекти”, ПроКредит Банк
- **Елена Иванова**, “Спаси София”
- **Илиян Илиев**, председател на “Обществен център за околна среда и устойчиво развитие”
- **Цветан Георгиев**, съосновател на енергийната общност “Изгрей.бг”
- **Павлин Стоянов**, юрист в екипа на “Климатека”
- **Анна Димитрова**, ръководител отдел “Енергийна политика, околна среда и иновации”, EVN България
- **Виолета Амзина**, експерт по енергийни политики в отдел “Енергийна политика, околна среда и иновации”, EVN България
- **Георги Велев**, експерт, EVN България

Защо тази тема е важна?

Енергийните общности за производство на енергия от възобновяеми източници са важна част от енергийния преход в Европейския съюз и от целта на Европейския зелен пакт (Зелената сделка) за декарбонизация на отделните икономически сектори до 2050 година, включително на енергийния сектор. Енергийните общности могат да бъдат създавани от различните видове юридически лица, сред които сдружения и кооперативи от домакинства, неправителствени организации, малки и средни предприятия или партньорства между тези субекти.

Енергийните общности са един от главните инструменти за постигане на децентрализация на енергийната система. Те помагат за постигането на важна част от основните задачи на енергийния преход: производство на по-чиста, по-достъпна и по-евтина енергия. На енергия, която се произвежда на мястото на потребление, която повишава сигурността на системата и която демократизира процеса, като включва гражданите, овластява ги и им помага да намалят енергийните си разходи.

“Енергийните общности организират колективни дейности, ръководени от гражданите, които спомагат за прехода към чиста енергия, като същевременно извеждат хората на преден план. Те допринасят за повишаване на общественото одобрение на проектите за възобновяема енергия и улесняват привличането на частни инвестиции в прехода към чиста енергия,” посочват от Европейската комисия.

„Същевременно те имат потенциала да осигурят преки ползи за гражданите чрез повишаване на енергийната ефективност, намаляване на сметките им за електроенергия и създаване на местни възможности за работа.“

Темама

Енергийните общности са част от европейското законодателство от 2018 година, когато са включени в Директивата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници. Тази правна рамка цели да подпомогне създаването на енергийни общности, като се гарантира премахването на различни препятствия пред този процес. Прилагането на европейските цели зависи от националните парламенти, които трябва да ги въведат и конкретизират в съответните национални закони (т.нар. процес на транспониране).

“Държавите членки осигуряват рамка, благоприятстваща насърчаването и улесняването на развитието на общностите за възобновяема енергия. Наред с другото, рамката гарантира, че: необоснованите регулаторни и административни пречки пред общностите за възобновяема енергия са премахнати [...] за общностите за възобновяема енергия се прилагат справедливи, пропорционални и прозрачни процедури; [...] общностите за възобновяема енергия са достъпни за участие на всички потребители, включително домакинствата с ниски доходи или уязвимите домакинства.”

България и енергийните общности

Европейската комисия поддържа интерактивна карта със създадените енергийни общности в ЕС, откъдето се вижда, че у нас има една активна общност, докато в съседна Гърция има 159 енергийни общности.

Какви са предизвикателствата пред развитието на енергийните общности в България? И какви са решенията за преодоляване на тези проблеми?

Тези въпроси обсъдихме по време на събитието „Мисия Енергиен преход“. В панела за енергийни общности, организиран от „Грийнпийс“- България, се включиха експерти от науката, неправителствения сектор, финансовата система, електроразпределителните дружества, представители на политически партии и на енергийните общности.

Преди да ви представим техните идеи, споделяме няколко цитата от участници в панела за това какво представляват енергийните общности:

„За да имате войска, ви трябва войници. За да имате енергийни общности, ви трябва хора, които са информирани и убедени, че искат да участват в едно такова начинание.“

„Физическо производство при физическо потребление.“

„Основен стълб на декарбонизацията, децентрализацията и демократизацията на енергийната система.“

„Форма на социална иновация. Нужна е поведенческа промяна, за да накараш хората да се обединяват и да решават проблемите си локално и децентрализирано.“

„Инструмент за инвестиция, обединяващ хората“.

Предизвикателства

- Наличие на сериозни негативни конотации към термина преход, които създават страхове и притеснения сред хората – провалът на демократичния преход води до свързване на енергийния преход отново с провал. Хората асоциират промяната с потенциален риск от неправилно и неравномерно разпределение на финансовите ресурси и на ползите от тях за различните обществени групи
- Липса на законови и административни механизми срещу феодализиране на енергийните общности – риск от “завладяване” на енергийните общности от местни играчи със силни политически и/или икономически позиции в даден регион
- Невъзможност да се осъзнаят ползите от енергийните общности поради съществуващите регулации. Регулираният пазар на електричество за битовите потребители не позволява на хората да видят реалния потенциал на енергийните общности и участието им на пазара като производители на енергия
- Липса на гъвкавост на нормите в Закона за управление на етажната собственост, включително липса на специфични текстове, които да регламентират обществените отношения, свързани със създаване и функциониране на енергийни общности

- Наличие на сериозни рискове от провал на енергийните общности поради опита за некачествено транспониране на Директивата за възобновяема енергия (2018/2001) – буквалното копиране на Директивата в Закона за енергията от възобновяеми източници вместо нейното реално транспониране създава редица рискове пред развитието на енергийните общности, включително провал на процеса по тяхното създаване, както и отваря редица опасности от злоупотреби. Липсата на конкретика и дълбочина създават опасност от свободна интерпретация на закона
- Наличие на тежки административни процедури, които спират демократизирането на енергийната система и отказват хората от създаването на енергийни общности. В момента, например, участник в енергийната общност е необходимо да отдаде имота си под наем на общността, за да може тя да изгради инсталация на/в имота му. Тоест, необходими са договор за наем от собственика, договор за учредяване на правото на строеж от собственика и смяна на измервателна точка-номер

Решения

- Приемане на промени в Закона за енергията от възобновяеми енергийни източници (ЗВЕИ), въвеждащи енергийните общности и произвеждащите потребители в националното законодателство. Чрез този ЗИД на ЗЕВИ да се конкретизират всички правила, регулации и ограничения, свързани с енергийните общности, така че да се гарантира възможността за недискриминационно и демократично участие на хората. Вече има подготвено предложение за подобни промени от “Грийнпийс”-България.
- Приемане на промени в Закона за управление на етажната собственост с цел премахване на административната тежест – да се улеснят процедурите за включване на живущите в енергийни общности, да се прецизира начинът на разпределение на енергията между участниците, да се премахне изискването за 100% участие в общото събрание при вземане на решения за инсталиране на фотоволтаици, както и да се включи изискване за професионален домоуправител, който да управлява проектите.
- Приемане на законови промени, които да не позволят мажоритарни собственици да феодализират енергийните общности. Въвеждане на институционална гаранция, че интересите на всички участници в енергийната общност ще бъдат защитени. Включването на 7-те принципа, очертани от Международния кооперативен алианс, би спомогнало да се намали рискът от феодализиране на структурите – един член, един глас.
- Приемане на промени в Закона за енергетиката, чрез които да бъде въведено нетно и виртуално отчитане.
- Въвеждане на ефективен контрол от страна на Комисията за енергийно и водно регулиране. Този контрол да бъде основан на ключови принципи като справедливост, равнопоставеност, честна конкуренция, защита на потребителските права, върховенство на закона, предотвратяване на злоупотреба с право.
- Предприемане на адекватни регулаторни мерки, които предотвратяват въвеждането на дискриминационни и излишни регулации към енергийните общности.

- Реализиране на пилотни проекти за енергийни общности – изпълнителната власт да организира проактивно реализирането на демонстрационни проекти. Проектите да бъдат разпределени в различни региони в страната, а не само в столицата. Да бъдат споделени и комуникирани публично данните от пилотните проекти (потребление, инвестиция, разходи, печалба и т.н.), за да се използват за популяризиране и онагледяване на модела на енергийните общности.
- Предприемане на активни мерки на местно ниво за стимулиране на създаването на енергийни общности – общините да организират консултации, кампании и обществени обсъждания за създаване на местен капацитет/общност, която впоследствие да се превърне в потенциална енергийна такава.
- Въвеждане на стимули за държавни, общински и местни институции за включване на граждани и енергийни общности в изграждането на проекти от възобновяеми източници на техни имоти/сгради. Приоритетно да се включват различни уязвими групи и енергийно бедни домакинства.
- Изграждане на административен капацитет на местно ниво – това може да се случи без допълнително натоварване на общинските бюджети, ако местната власт възприеме подхода, че може да поддържа капацитет чрез участие в цялостното реализиране на различни проекти и по този начин да покрива заплатите на екипите си. Това означава местната власт да бъде активен участник в проектите не само при стартирането им, а и при оперирането, и развитието им.
- Въвеждане на подхода “едно гише” към мерките за стимулиране на развитието на енергийни общности – този подход да бъде приложен на местно ниво (не на областно), за да могат най-голям брой домакинства да получат улеснен достъп до информация и консултации.
- Създаване на национален портал, тип one-stop-shop, за мерките по енергийния преход. Порталът да бъде реално онлайн гише с цялата необходима информация (one-stop – от англ. една спирка), като предоставя достъп до всички мерки за енергиен преход по структуриран и лесен за навигиране начин. Да бъде разделен по тип мерки (енергийна ефективност, енергийна бедност, справедлив преход за въглищните региони, създаване на енергийни общности), по тип на таргетираните лица (домакинства, бизнес, юридически лица с нестопанска дейност), по териториален признак (национални, местни мерки), по финансов признак (грантови мерки, съфинансиране). И тъй като one-stop-shop означава и продажба на услуги (shop – от англ. магазин) – порталът да предоставя възможност за онлайн консултация и кандидатстване по отделните мерки.
- Провеждане на информационна кампания, промотираща инвестирането в енергийни общности. Министерството на енергетиката да проведе кампанията, която да разясни плюсовете от инвестиране в енергийни общности. Проучване показва, че след пандемията средно големите депозити (до 40 хил. лв.) са се увеличили с 30%, а именно такава суми са подходящи за инвестиране в енергийни общности. Да бъдат въведени и съответните улеснения в процедурите за инвестиция.
- Провеждане на информационна кампания, която да разясни предимствата на енергийните общности в условията на либерализиран енергиен пазар за домакинствата. Необходимо е възможно най-ранно основаване на енергийни общности, като защитен механизъм срещу повишаването на цените на електроенергията в близко бъдеще.

- Създаване на инструменти за достъп до финансиране от европейски и държавни институции за стартиране или финансиране на енергийни проекти от енергийни общности – например отпускане на грантове от държавата за пилотни проекти и финансиране от Българската банка за развитие (ББР) под формата на кредитиране за енергийни общности в развитие.
- Изготвяне на анализ и оценка на предизвикателствата пред развитието на енергийните общности, както и на техния потенциал в страната – анализът да бъде извършен от Комисията за енергийна ефективност и преодоляване на енергийната бедност към Консултативния съвет по Европейската зелена сделка (КСЕЗС).
- Стартиране на работата на Комисията за публичност и комуникации на посланията за зеления преход, декарбонизацията, зелената сделка и климатичните промени към КСЕЗС.
- Изработване и прилагане на комуникационна стратегия за стимулиране на гражданите за участие в енергийни общности – стратегията да бъде изработена от Комисията за публичност и комуникации към КСЕЗС и чрез нея да бъдат разяснени значението и ползите на енергийните общности. Стратегията да таргетира различните заинтересовани групи. В комуникационната стратегия да бъдат включени задължителни срещи разговори със заинтересованите страни в отделните общини. В стратегията да бъдат посочени конкретни цели, срокове и институции от изпълнителната власт, които да изпълнят задачите.

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в този панел. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

Лора Стоева

Експерт по горска биомаса в БАН, рапортьор на панела

Решения: Устойчиво използване на биомаса

- **Апостол Дянков**, ръководител на програма “Климат и енергия”, WWF България - модератор на панела
- **Лора Стоева**, експерт по горска биомаса, БАН - рапортьор на панела
- **Милена Стефанова**, младши експерт в отдел “Битови, биоразградими и строителни отпадъци” към дирекция “Управление на отпадъците и опазване на почвите”, МОСВ
- **Станимира Мишева**, експерт в дирекция “Политика по изменение на климата”, МОСВ
- **Ивайло Хлебаров**, експерт, сдружение “За Земята”
- **Ася Добруджалиева**, мениджър проекти, “Хабитат България”
- **Райна Ангелова**, старши експерт в програма “Климат и енергия”, WWF България
- **Петър Милев**, проектен сътрудник в програма “Климат и енергия”, WWF България

Защо тази тема е важна?

Биомасата е навсякъде около нас: тя е част от редица икономически дейности, включително производството на различни видове енергия.

Към момента биомасата е част от групата на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в Европейския съюз, въпреки, че европейските институции отчитат значими рискове от насърчаването на ползването на горската биомаса като енергиен източник. Проблемите, които нейното масово и неустойчиво използване могат да създадат, обаче са причина за призивите на учени и природозащитни организации да се вземат по-сериозни мерки за ограничаване на използването на биомаса за производство на енергия и за въвеждане на строги изисквания, там където тя не може да бъде заместена или това е трудно към момента.

Неустойчивото използване на биомаса за енергийни нужди, особено за производство на електричество от нови или конвертирани ТЕЦ, както и прекомерното и неефективно използването на дърва за огрев в домакинствата, може да се превърне в сериозен риск за здравето на хората и биологичното разнообразие на нашата планета.

Темата: здравето на хората и здравето на планетата

Според европейското законодателство към биомасата принадлежат:

- **биоразградимата част на продуктите.**
- **отпадъци и остатъци от биологичен произход от селското стопанство (включително растителни и животински вещества), горското стопанство и свързаните с тях промишлености, включително рибно стопанство и аквакултури.**
- **както и биоразградимата част на промишлени и битови отпадъци.**

В България продължава да съществува сериозен проблем с все още широко разпространеното използване на горска биомаса за отопление - т.нар. дърва за огрев. Около две трети от българите се отопляват чрез горене на дърва.

Връзката на масовото използване на горска биомаса за енергийни нужди и друг сериозен проблем - замърсяването на въздуха - е доказвана многократно от редица изследвания.

Мръсният въздух е най-сериозното предизвикателство пред човешкото здраве на европейско ниво, свързано със състоянието на околната среда. Това се посочва в годишния анализ за качеството на въздуха "Europe's air quality status 2022", който публикува Европейската агенция по околна среда (ЕАОС).

Босна, Турция, Полша и България са сред страните с най-високи нива на замърсяване на въздуха на Стария континент. Според данните на ЕАОС, у нас мръсният въздух причинява преждевременната смърт на над 15 000 души годишно - над 10 000 от тях са свързани с основния замърсител - фините прахови частици. Едни от най-засегнатите групи от мръсният въздух са децата, защото мръсният въздух се отразява изключително негативно върху все още неукрепналата имунна система при най-малките членове на обществото. В България мръсният въздух е сред основните причини за редица заболявания, включително за високите нива на исхемична болест на сърцето, показва платформата на BreathLife 2030 на ООН.

Мръсният въздух има и конкретни икономически измерения. На година той причинява икономически загуби от над 330 милиарда евро в Европа, посочват от ЕК.

Интензифицирането на ползването на биомаса за енергийни нужди води до пряка и косвена промяна в земеползването, което представлява риск за опазването на биоразнообразието.

“По данни на доклада „Жива планета“ на WWF от 2020 г., популацията на гръбначни животни в света е намаляла с 68 % за по-малко от половин век. Затова поддържането на жизнени гори, които са важна част от местообитанията на сухоземните животни, е особено важно,” посочват от WWF България.

Горенето на биомаса в индустриални мащаби, включително в топлоелектрическите централи, предизвиква редица опасения сред учените в Европа и САЩ. Учени от престижния университет в Харвард излязоха с позиция, че биомасата не е климатично-неутрална заради опасенията им за засилване на нейното използване.

ВЕИ и биомаса

Поради всички тези проблеми европейският подход към биомасата върви към въвеждане на нови и по-строги правила. През 2021 година Европейската комисия предложи ревизиране на директивата за възобновяема енергия с цел да се въведат по-строги критерии за устойчива биоенергия в съответствие със стратегията на ЕС за биологичното разнообразие. Ревизираната директива, която беше критикувана като недостатъчно строга, ще:

- **забрани добива на биомаса за производство на енергия от девствени гори, торфища и влажни зони**
- **преустанови подкрепата за използване на горска биомаса в инсталациите, произвеждащи само електроенергия, от 2026 г. нататък.**
- **забрани националните финансови стимули за използване на дървени трупи или фурнирни трупи, пънове и корени за производство на енергия.**
- **изиска всички инсталации за производство на топлинна и електрическа енергия от биомаса да спазват минимални прагове за намаление на емисиите на парникови газове.**
- **изиска да се прилагат критериите на ЕС за устойчивост по отношение на по-малки инсталации за производство на топлинна и електрическа енергия (5 MW или повече).**

В същото време България не развива в достатъчна степен най-лесния, евтин и чист начин за ВЕИ производство - чрез енергия от слънцето. Доклад на тинк-танка Ember от 2022 година показва стабилен ръст на дела на слънчева енергия в производството на електричество, като по-голямата част от държавите от ЕС са преминали границата от 10%, която се смята за символно важна, защото двуцифреният процент се очаква да стимулира инвестициите в този вид енергийни източници - ключови за декарбонизацията на енергийния сектор. Съседните на България страни Гърция и Румъния са с дялове от почти 29% и над 14% на електроенергията, произведена от слънце и вятър. Германия е с почти 29%, Португалия - с 31.5%, а Испания - с почти 33%. В България делът е малко над 6% - 3.13% от слънце и 3.04% от вятър за изминалата година.

Поради ключовото значение на биомасата за България, коалиция “За зелен рестарт” по предложение на WWF България реши да включи тази тема в събитието “Мисия Енергиен преход”. В следващите редове ви представяме петте основни предизвикателствата, посочени от участниците в панела “Устойчиво използване на биомаса”, както и техните решения за преодоляване на посочените проблеми. В панела участваха водещи експерти от неправителствения сектор, учени и представители на изпълнителната власт, отговорни по въпроса с използването на биомаса за енергийни нужди.

ПЕТТЕ ОСНОВНИ ТЕМИ ПРЕД ИЗПОЛЗВАНЕТО НА БИОМАСА

1. Отчитане на енергията от биомаса като енергия от възобновяеми енергийни източници

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

- Липса на план за спиране на отчитането на биомаса от домакинства като възобновяема енергия - тя няма да може да се отчита като такава спрямо правилата на новата европейска директива за ВЕИ

РЕШЕНИЯ:

- Да не се разчита на употребата на дърва за огрев за изпълнение на ВЕИ целите, а да се приоритизират ВЕИ от слънце и вятър, както и покривни фотоволтаици

2. Устойчиво използване на биомаса в индустриални инсталации

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА:

- Непрозрачни сертификати за устойчива биомаса на индустриални инсталации

РЕШЕНИЯ:

- Въвеждане на ангажимент от 100% устойчива биомаса (както за отопление, така и за транспорт) - тези цели да станат задължителни
- Въвеждане на по-сериозни и възпиращи санкции при нарушения на критериите за устойчива биомаса
- Прогнозиране на ниво проект/ОВОС на въглеродните емисии, да се спазват специфичните критерии за устойчивост за всеки източник и тип изгаряне на биомаса. Статистиката да отчита много точно разграничаване на биомаса, като се започне от документацията и декларациите, които се подават за съдържанието на изгаряната биомаса (сега не се правят проби на RDF отпадък)

3. Биомасата в Интегрирания план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК)

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА:

- Интензификация на биомаса и от горивни инсталации и домакинства в Интегрирания план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК) - с оглед на предстоящата актуализация на ИНПЕК

РЕШЕНИЯ:

- Да не се залагат големи горивни инсталации на биомаса и по-специфично да не се допуска конверсия на въглищни ТЕЦ към микс от биомаса и отпадъци
- Да не се допускат наличните в стария ИНПЕК проценти (40-45%) % интензификация на изгаряне на биомаса - да се намали интензитетът на ползване на биомаса в жилищни и публични сгради, като се започне с публични сгради, например училища, където да бъдат инсталирани алтернативи термопомпи
- Да се оцени въздействието върху горите от всяко интензифициране на енергийното изгаряне на горскодървесна биомаса
- Да се изведат транспортните средства с двигатели с вътрешно горене до 2035 г. вместо да се усложняват схемите за биогорива в транспорта

4. Устойчиво използване на биомаса от домакинствата

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА:

- Интензификация на използване на горскодървесна маса от домакинствата

РЕШЕНИЯ:

- Да се насърчи ефективното изгаряне на биомаса, като най-достъпна и много важна мярка на общинско ниво - сухи дърва, включително кооперативи за сухи дърва, които да се изгарят на следващ отоплителен сезон (1-2 години), със силна информационна кампания. Тези схеми да обхванат и енергийно бедни селища и граждани в планински региони и от горски фонд, които в момента добиват влажни дърва през механизма за самостоятелен добив „на корен“.
- Да се приложат нови програми за допълнителни мерки, включително технологични и поведенчески за намаляване на въздушното замърсяване вътре в домовете (включително ФПЧ 2.5, 10 и ултрафини частици)
- Да се ревизира Наредба б от 7 октомври 2019 г. за изискванията и контрола върху дървесината, която се използва за битово отопление - контролът да бъде при добиващите предприятия и търговците, да се въведат задължителни изисквания (БДС стандарт), а не препоръки, като се следва германският опит за такава схема
- Да се планира по-добре, за да не се допусне свръхексплоатация на някои райони за сметка на други, като се развива по устойчив начин горската инфраструктура

5. Алтернативи на биомасата

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА:

- Нужда от инвестиционни алтернативи за смяна на горивната база от биомаса

РЕШЕНИЯ:

- Да се направят по-ефективни схеми - с избор от страна на потребителя/домакинствата, да се премахне 100%-вия грант, управляван от общините при термопомпи и биомаса (100% помощ само за енергийно бедните)
- Да се повишава на първо място КПД на отоплителните уреди при всички схеми - тези мерки да вървят едновременно с енергийна изолация на дома
- Да се създаде и въведе нова регулаторна уредба за стандарти за поддържане на уредите - тази уредба да бъде по модела на включващото регулярно почистване на комините (коминочистачи)
- Да се ограничава употребата на биомаса в енергийни общности (тип махала, село) заради проблемите с качеството на въздуха - да се даде приоритет на комбинирано соларни енергийни общности и такива на база на термопомпи, като суха биомаса се ползва само при необходимост

Очертаните предизвикателства и генерираните решения се базират на споделените идеи от участниците в този панел. Идеите са обобщени и категоризирани и не претендират за одобрение чрез пълно единодушие от всички участници в панела.

За коалиция “За зелен рестарт”

Коалиция “За зелен рестарт” е създадена по инициатива на MOVE.BG през юни 2020 година. Тя е безпрецедентна по своя характер, защото обединява за първи път организации от иновативната екосистема и природозащитни организации. “За зелен рестарт” включва MOVE.BG, WWF България, “Грийнпийс”- България, “Институт Кръгова Икономика” и техните мрежи от учени, екозащитници, иновативни бизнеси, неправителствени организации и хиляди граждани, подкрепящи работата на четирите организации.

Коалицията работи по редица инициативи в подкрепа на зеленото възстановяване и дългосрочното устойчиво и иновативно развитие на България. Сред инициативите на Коалицията са създадени пет специални становища с предложения и препоръки за подобряване на Националния план за възстановяване и устойчивост, публикуване на отворени писма по актуални теми, организиране на дискусии с експерти и политици за подпомагане на зелената трансформация и прехода към нулеви нетни емисии, както и провеждане на специални формати, като публикуване на първия “Учебник по бъдеща история на България”, показващ как страната ни може да се превърне в един от зелените и иновативни лидери в Европа.

Коалицията проведе и кампания за подпомагане на зелената трансформация в България, настоявайки за създаване на специална структура за управление на устойчивото развитие у нас - Вицепремиер по климатичния преход и зелената трансформация, а в близко бъдеще - Министерство на Климатичния преход и зелената трансформация. Коалицията организира и периодични срещи с дипломати, представители на Европейския съюз и медиите, както и обучения, подпомагащи зеления рестарт на България.

През 2021 година Коалиция “За зелен рестарт” публикува специалния доклад “Мисия Зелена България”, съдържащ над 150 препоръки за подпомагане на устойчивото и иновативно развитие на България. Докладът се базира на идеите на над 50 от водещите български експерти от сферите на иновативната наука, зелените стартиращи бизнеси, биоикономиката, енергийния преход, природно-базираните решения, умните градове и устойчивите финанси.

Още за Коалиция “За зелен рестарт”: move.bg/open-letters

ЗА MOVE.BG

MOVE.BG е think-and-do tank и платформа на създаващите хора, създадена през 2013 година. Организацията търси и подкрепя иновативни решения за устойчиво икономическо развитие и обществена промяна, утвърждаване на култура на градивен диалог, активно лидерство и споделени ценности.

ЗА WWF БЪЛГАРИЯ

WWF е водеща природозащитна организация на глобално ниво, фокусирана върху широк кръг проблеми у нас, като опазване и възстановяване на природни местообитания и видове в защитените територии и застъпничество в сферата на политиките в областта на климатичните промени, трансформацията на енергетиката и земеделието.

ЗА “ГРИЙНПИЙС” – БЪЛГАРИЯ

“Грийнпийс” – България е местният клон на международната неправителствена екологична организация Greenpeace. Основен фокус на организацията в България в момента са темите климат и енергия.

ЗА “ИНСТИТУТ КРЪГОВА ИКОНОМИКА”

“Институт Кръгова Икономика” е българска неправителствена организация, активна в пресечната точка между кръговата икономика и регенеративното развитие. Основните направления на работа за 2022 г. са образование, бизнес консултиране и организиране на събития.

МИСИЯ

**ЕНЕРГИЕН
ПРЕХОД**

MOVE.BG